

**EMIR VAJZOVIĆ, MARIO HIBERT,
LEJLA TURČILO, VUK VUČETIĆ, LAMIJA SILAJDŽIĆ.
*INFORMACIJSKA I MEDIJSKA PISMENOST:
DIZAJN UČENJA ZA DIGITALNO DOBA.*
SARAJEVO: FAKULTET POLITIČKIH NAUKA, 2021.**

Knjiga je objavljena u nizu Medijska i informacijska pismenost (MIP) u kojemu su od 2020. objavljeni sljedeći naslovi: *Medijska i informacijska pismenost: Istraživanje i razvoj; Regionalni osvrt na razvoj i integraciju medijske i informacijske pismenosti; Odrastanje učenja: Društvo, kultura, religija u digitalnom dobu.*

Knjiga koju ovdje prikazujemo je dakle četvrta iz navedenoga niza. Svi su navedeni naslovi, pa tako i ovaj, nastali u okrilju Instituta za društvena istraživanja kao organizacijske jedinice Fakulteta političkih nauka u Sarajevu, kojemu je na čelu jedan od autora, Emir Vajzović. Autorice su također s Fakulteta političkih nauka, Mario Hibert je s Filozofskog fakulteta u Sarajevu (Katedra za informacijske nauke), a Vuk Vučetić je s Filozofskog fakulteta Univerziteta u Istočnom Sarajevu (Katedra za novinarstvo politikologiju). Hrvatskoj je knjižničarskoj javnosti od navedenih autora najpoznatiji Mario Hibert koji je 2018. u Hrvatskoj objavio knjigu *Digitalni odrast i postdigitalna dobra: kritičko bibliotekarstvo, disruptivni mediji i taktičko obrazovanje.*

Informacijska i medijska pismenost: dizajn učenja za digitalno doba rezultat je petogodišnjeg kontinuiranog istraživačkog rada pod okriljem UNESCO-a (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) čije je temeljno obilježje da je obuhvatilo cijelo područje države Bosne i Hercegovine, uspjevši umješnom suradnjom i koordinacijom prevladati političke i religijske podjele te administrativne zapreke, s ciljem da rezultati istraživanja „ponude izvodiv i održiv način integracije medijske i informacijske pismenosti u obrazovne sisteme i društvo u cjelini“ (str. 16). Središnja koordinacijska točka projekta bio je Institut za društvena istraživanja Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu u suradnji s Katedrom za informacijske nauke Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Indikativno je da je suradnja na cijelom području Bosne i Hercegovine ostvarena u visokoškolskom i školskom okruženju, što bi moglo ukazivati na to da su autori pošli od stava da obrazovne ustanove mogu utjecati na pozitivan odnos prema političkoj, međuinstitucijskoj i međunacionalnoj suradnji.

Knjiga je organizirana u dva dijela. Prvi je dio naslovljen *Okvir za razumijevanje curriculuma i kompetencija nastavnika*, a drugi dio naslovljen je *Program obuke medijske i informacijske pismenosti za digitalno doba*. Prvi je dio sastavljen od pet poglavlja: Strateški pristup medijskoj i informacijskoj pismenosti za digitalno doba; Pet zabluda o konceptu medijske i informacijske pismenosti; Objedinjena predstava o medijskoj i informacijskoj pismenosti; Hibridni model višekomponentne integracije MIP-a u obrazovni sistem u Bosni i Hercegovini; te Otvorena učionica: Vođeno istraživačko učenje i metapismenost. Drugi je dio sastavljen od četiri poglavlja: Modularni koncept programa obuke za medijsku i informacijsku pismenost; UNESCO pedagoški pristup, kompetencije i aktivnosti za podučavanje medijske i informacijske pismenosti; Model radionica zasnovanih na diskusiji koje kombiniraju sadržaje više modula; Izvori za daljnje izučavanje i istraživanje.

Knjiga je prvenstveno namijenjena djelatnicima na svim razinama obrazovnih programa i knjižničarima, kao naravno i općoj publici. Ili, kako autori kažu: „(...) studentima, nastavnicima, bibliotekarima, roditeljima i svim drugima koji shvataju stanje svoje (građanske) potrebe za razvoj kompetencija medijske i informacijske pismenosti.“ (str. 18). To je jedna od rijetkih knjiga uopće koja postavlja tezu da knjižnice i knjižničari, s obzirom na radikalne preobrazbe u informacijskom okruženju, mogu odigrati i važnu političku integrirajuću ulogu u razmrvljenim društvima kakvo je bosanskohercegovačko. „U rastuće kompleksnom i nepredvidivom svijetu, biblioteke igraju jedinstvenu ulogu u interpretaciji interkulturalnih izazova (digitalnog) učenja, posebno osnaživanja kompetencija medijske i informacijske pismenosti. Biblioteke i informacijske službe doprinose osnaživanju djelovanja informacijskog društva.“ (str. 145). U nastavku, autori navode argumente na temelju kojih ocjenjuju da je knjižnica jedna od temeljnih institucija demokratskog društva jer u sebi objedinjuje niz vrijednosti koje na kraju potvrđuju čuvenu, niti u tzv. demokratskim društvima ostvarenu, misao: svi su ljudi rođeni jednaki. Ideja je svakako dobrim dijelom utopijska, ali je upitno ima li alternative.

Osnovno znanstveno obilježje knjige jest da su sve tvrdnje teorijski argumentirane te potkrijepljene citatima i vrlo iscrpnim popisima korištene literature. Važno je napomenuti da nije korištena samo aktualna literatura, već su proučeni klasici informacijskih i komunikacijskih znanosti poput Denisa McQuailea i Marshalla McLuhana. Mora se priznati da se tek s velikim vremenskim odmakom, u današnjem dobu, uočava koliko su njihova pionirska istraživanja, ustvari promišljanja budućnosti suvremenih društava, bila utemeljena i dalekovidna. Zato smatramo da je posezanje autorâ ove knjige i za takvim izvorima izuzetno vrijedno i zanimljivo. Na tom tragu, a u nadi da će projekt koji je iznjedrio ovu knjigu biti nastavljen, ocjenjujemo da bi u budućnosti valjalo istražiti još neke fenomene među kojima ističemo ambivalentnost tehnologije i utjecaja medija na poruku. Kontekstualno su oba krupna problema u knjizi savjesno elaborirana, ali bi im u budućnosti valjalo posvetiti još veću pozornost.

Zanimljivo je, posebno za knjižničare, da bi se moglo reći da je ova knjiga zatvorila krug straha koji je nastao prije četrdesetak godina kada su računala počela ulaziti u knjižnice. Tada je u struci zavladao strah da će strojevi istisnuti profesionalce, knjižničare koji obrađuju knjižničku građu i izravno komuniciraju s korisnicima. Taj je strah doveo do mnogih nemilih ukidanja knjižničnih programa, posebno u Sjedinjenim Američkim Državama. Ova knjiga profesiji jasno poručuje da su knjižnice i knjižničari stupovi podupiratelji oblikovanja čestitog i etički rukovođenog društva. Činjenica da je knjiga napisana i objavljena u Bosni i Hercegovini moguće ukazuje na veliku potrebu da se u toj sredini prevladaju očito teško savladive društvene suprotnosti, a podrška i pokroviteljstvo UNESCO-a možda ukazuje na potrebu nadnacionalne, prvenstveno kulturne asocijacije, kako bi se bar donekle popravili neuspjesi (ne)djelovanja političkog dijela međunarodne zajednice. Zato ova knjiga predstavlja, po našem mišljenju, uspješan amalgam znanstveno-istraživačkog, obrazovnog i prosvjetiteljskog pothvata. Ona poziva na preobrazbu društva uz planirani, etičko utemeljen medijski i informacijski prostor usmjeren na dobrobit građana. Ona jednostavno kaže: sadašnji je mrežni i digitalni prostor programiran i proizvodi neželjene posljedice. Mi ukazujemo na put kako ga preoblikovati da bude na korist građanima.

Na kraju ovoga prikaza, ali ne manje važno, već po našem mišljenju vrlo važno, ističemo da je u svim aspektima ovog izdanja posebna pozornost posvećena etičkim pitanjima. Oslanjajući se velikim dijelom na rad europskog vodećeg znanstvenika iz područja informacijske etike, Rafaela Capurra, ali savjesno i znalački kontekstualizirajući rezultate njegovih istraživanja, autori su i u prvom, teorijskom, dijelu knjige, te u praktično izvedbenom kurikularnom drugom dijelu knjige, u sve aspekte promatranih problema ugradili etičke aspekte.

„Informacijska etika se tiče svih ljudskih aktivnosti koje se odnose na informacije, dakle, šta radimo s njima, kako ih proizvodimo, kako njima upravljamo, kako ih distribuiramo. Premda je informacijska etika proistekla iz bibliotekarstva i informacijskih nauka, danas je ona dio različitih disciplina bivajući konceptualni okvir koji olakšava razumijevanje brojnih etičkih problema koji proizlaze iz novih informacijskih tehnologija (od pristupa informacijama, intelektualnih sloboda, slobode štampe, sve do privatnosti, intelektualnog vlasništva itd.).“ (str. 148).

Iako je drugi dio knjige, kurikularni, namijenjen prvenstveno svim obrazovnim i knjižničarskim razinama u Bosni i Hercegovini, smatramo da je on primjenjiv i u drugim sredinama, pa tako i u Hrvatskoj. Valja međutim napomenuti da cilj projekta predstavljenog u ovoj knjizi prelazi obrazovne okvire i promišlja o potencijalima medijske i informacijske pismenosti kao pokretačima preoblikovanja društva u cjelini, pa time prelazi okvire knjižničarske i obrazovne profesije i predlaže angažman svih društvenih aktera, posebno politike i civilnog sektora.

Srećko Jelušić
srecko.jelusic@gmail.com